

„... eleitől #ogva ...”. *Tanulmányok, dolgozatok, hozzászólások a genfi zsolttárok énekléséről. Kiadja a Református Egyházzene Munkaközössége. Budapest 1993. 86 l. [ReZeM 023] Tartalom: Draskóczy László, Előszó: 5. — Gárdonyi Zoltán, Széjgyezetek a magyar református énekeskönyvhöz (közreadja Gárdonyi Zsolt): 7-12. — Máté János, Megjegyzések dr. Gárdonyi Zoltán tanulmányához: 13-16. — Karasszon Dezső, Mérleg (Kísérlet Gárdonyi Zoltán „Széjgyezeteinek” és Máté János „Megjegyzéseinek” egybevetésére): 17-20. — Máté János, A „Mérleg” mérlege: 21-23. — Fekete Csaba, Zsolttárdallamaink táguló értelmezése: 24-28. — Lantos Szabó István, A genfi zsolttárdallamok értelmezése a lanttabulatúrák tükrében: 29-32. — Karasszon Dezső, Vázlat a diézisz nélküli zsolttáreneklés relatív jogosultságáról: 33-35. — Fekete Csaba, Zsolttáraink zenei helyesírásának néhány kérdése: 36-42. — Hasper és az egyházi ének (Bernard Smilde azonos című doktori értekezéséből részleteket fordított és közreadja Hamar István): 43-46. — A pótlandó módosítójelek listája a magyar református énekeskönyv 150 zsolttárhoz Gárdonyi Zoltán „Széjgyezetei” alapján (összeállította Karasszon Dezső): 47-52. — Fekete Csaba, Zsolttárdallamaink értelmezéséhez: 53-54. — Janesovics Antal, Közreadói kérdések a zsolttárok kiadásánál: 55-56. — Fekete Csaba, Plagálás zárlat és fríg hangsor a Hármóniás Zsolttárokban: 57-59. — Déri Balázs, Hozzászólás a genfi zsolttárhoz: 60-62. — Fekete Csaba, Hexachord és szolmizálás: 63-67. — Fekete Csaba, Módosuló zsolttárdallamok — módosulatlan stílus: 68-75. — Dr. Kálmán Lajos, Zeneanyanyelvődelem a református egyházban Kodály-Ádám útján: 76-79. — Fekete Csaba, Chanson és zsolttár: 80-83. — Fekete Csaba, Goudimel strófazárlatai Maróthi hármóniás zsolttárkönyve szerint: 84-85.*

A genfi zsolttárok éneklése régóta központi kérdése a református gyülekezeti éneklésnek. Az 1948-ban megjelent (akkori megjelölése szerint próba)-énekeskönyv a genfi kiadású XVI. századi énekeskönyvek kottaképehez való hűség jegyében közölte a dallamokat, a holland Hasper nagyhatású reformja mintájára eltüntette a XVIII. század óta megszokott módosítójeleket, visszaállította az eredeti ritmusokat. A zsolttároskönyv e formában nyert egyházi jóváhagyást, bár a gyülekezetek nagy többségében nem tudott gyökeret verni. Közben a korabeli elméleti munkákat feldolgozó zenetudományi eredményei alapján világossá vált, hogy a genfi zsolttárokkal csaknem egykorú ún. Palestrina-stílus modális zenejében is van helye a — legtöbbször nem kiírt, de a zenei közgyakorlat szerint énekelt — módosított hangoknak. Noha mind egyértelműbb lett elsősorban a sorzárlatok módosítójeleinek szükségessége, a zsolttárokkal kapcsolatos ún. diézisproblémát mindenki kerülte. A hallgatás 44 éves falát csak az elmúlt év őszén törte át a *Református Egyház* c. folyóirat, amikor Gárdonyi Zoltánnak még 1979-ben írott, s azóta kiadatlan cikkét megjelentette „Széjgyezetek a magyar református énekeskönyvhöz” címmel. A kiváló református zenetudós-egyházzeneész e mintaszerű tanulmányában vázolja a zenei írásmód és a korabeli előadói gyakorlat közti különbségeket, a tanulságokat alkalmazva a genfi zsolttárok dallamának jelzett kérdésére. E tanulmány nyomán rendezett vitafórumot a *Református Egyházzene Munkaközössége* (ReZeM) 1993. február 6-án, melynek anyagát, némi bővítéssel, önálló tanulmánykötetben, *Draskóczy Lászlónak*, a ReZeM elnökének előszavával adta ki. E kötet a magyar egyházzeneben bizonyosan üttörő jelentőségű kezdeményezés a vitás kérdések nyílt, nem a színpalak mögött történő tárgyalására.

Csak a témában járatosak érzékelik igazán a cím finom ironiáját: „... eleitől #ogva”, ami utalás a legismertebb zsolttár, a *Tebened bízunk...* első sorára, és jótékonyan oldja a cikkeket viszonylag objektív hangja mögött rejlő feszültségeket. Az újra közölt *Gárdonyi*-tanulmányt

követő cikkek pengeélességgel mutatják a két tábor ellentétes nézetét. *Máté János*, a Református Teológiai Akadémia zenetanára, a hajdani Gárdonyi-tanítvány Csomasz Tóth Kálmán álláspontjához ragaszkodva kérdőjelezi meg Gárdonyi téziseit. Ugyanezen elvek mellett tör lándzsát *dr. Kálmán Lajos* népzenekutató a Kodály és Adám Jenő kijelölte útra hivatkozva. A kötet összes többi szerzője egységesen az ellenkező nézetet képviseli, árnyalatnyi nézetkülönbségeik nem kerülnek felszínre. *Karasszon Dezső*nek, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola debreceni tagozata tanárának első tanulmánya Máté János vitairatára reflektál, a második (mely lapunkban is olvasható, a *Szerk.*) a XX. századi historikus zenei áramlatok tágabb perspektívájában helyezi el a *diézisz* (Karasszon így, görögös formában használja a szót) partikulárisnak tűnő kérdését. Nyolc igen alapos, egy-egy részletkérdést teljes mélységében feldolgozó tanulmánnyal jelenik meg *Fekete Csaba*, a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának tudományos főmunkatársa. *Szabó István* lantművésze mint gyakorló muzsikusz összegzi a korabeli lanttabulatúrák zenei helyesírásának a diézispártiak véleményét alátámasztó tényeit. *Janesovics Antal* karmester a XVI. századi többszólamú feldolgozások tanulságaival kapcsolódik bele a vitába. *Déri Balázs* mind szövegi, mind dallami vonatkozásban a mai használhatóság szempontját tekinti mérvadónak — a diézis tekintetében ez egybeesik a zenetudományi eredményekkel. *Hasper* neve évtizedeken keresztül hivatkozási alap volt a diézist ellenzők táborában. Annál nagyobb a meglepetés, ha elolvassuk *Hamar István* fordításában *Bernard Smilde* holland nyelvű doktori értekezésének részletét: az érdeműs Hasper a diézis és a dórsexet kérdésében túllépett a célon. Az a lista viszont, amelyet *Karasszon Dezső* állított össze, csak a sorzárlati helyeken javasolt diéziseket adja (Gárdonyi tanulmánya alapján), a dórsexetek bonyolultabb kérdésének megnyugtató rendezése még várat magára.

Bódiss Tamás